

Jordens Folk

NUMMER 4 • DECEMBER 2001 • ETNOGRAFISK REVY • 36. ÅRGANG

DANMARKSBILLEDER

Dronning Margrethe er en af folket – som alle andre, på godt og ondt. Netop derfor elsker danskerne hende. Her er hun på byvandring med Skives borgmester, Jonna Staunbjerg, i forbindelse med Skives 25 års jubilæum som garnisonby, 1994. Foto: Per Brunsgård.

For det er vel – desværre vil nogle sige – sådan, at idealet for det moderne menneske er langt fra Grundtvig og langt fra Jantes ideal om det sociale individ. Her er det ikke det sociale, men det unikke, det individuelle, det handler om. Man *skal* netop tro, at man er noget. Vel skal det moderne menneske være tilpasningsdygtigt, men det er ikke længere (om nogensinde) det grundtvigske kollektiv, man skal tilpasses, men markedet – teknologien osv. Og det er vel dette skisma, man lever med i Danmark, men også i Norge og resten af den vestlige verden. Den moderne velfærdsstats filosofi bygger på en balance mellem idealerne frihed og lighed. Det vil sige, alles liv er lige meget værd, og alle har ret til at leve deres liv, som det passer dem, bare det ikke går ud over andre. Henning Silberbrandt mener dog, at gennemorganiserede samfund som Danmark er nået til en grænse for, hvad begreberne lighed og social retfærdighed kan rumme. Han siger, at afstanden mellem den officielle udlægning af, hvor udviklingen går hen, og den

private oplevelse af det samme, er blevet for stor til, at samfundet kan leve med det. Derfor er de tre myter, danskere har om sig selv, som tolerante, frisindede og åbne i færd med at krakelere. Og derfor, i fin overensstemmelse med Gullestads pointe, sniger der sig en mistænkelighed over for det fremmede ind. For Jante holder Jante nede ved at true den enkelte med at blive holdt uden for et fællesskab, som egentlig ikke eksisterer – et 'formens' og 'ritualernes' fællesskab, som den norske forfatter Espen Haavardsholm kalder det. Alle føler sig ensomme, når de tror, de andre er sammen.

Der er såmænd intet nyt i, at den, der selv er presset, behøver en syndebuk. Det, det er nyt, er at de sociale hegn, som Gullestad kalder dem, er mere utydelige end tidligere, og at det kan være svært at se kriterierne for at være inde i varmen.

Etnologen Thomas Højrup beskriver i *Information* den 30. december 1999 det danske samfund som et, der er bygget op omkring en offentlig

sektor, der foreskriver, hvad det gode liv er. Et sådant system kræver en stor konsensus, siger han, men tilføjer, at sådan en konsensuskultur kan vanskeliggøre integration, fordi der følger en skepsis med over for alt, der ikke er – familie. Og hvis jeg har ret i, at det både for danskerne og os, der kommer til, kan være svært at præcisere, hvad det danske rent faktisk består i ud over sproget, kan man så ikke stille spørgsmålet om, hvorvidt denne konsensus, i 'virkeligheden' snarere hører hjemme i Grundtvigs forestillingsverden og højskolesangbogen end i den moderne, danske hverdag? Og så er der ikke et behov for at sige og sige det højt, at her er der noget, det danske samfund rent faktisk trænger til at diskutere?

Margrethe er folket – den royale fløj

Nu har jeg konstrueret et dansk hus, eller snarere, selv om beskedenhed jo ikke er nogen dyd man normalt tildeler en normand: Jeg har stillet nogle hjørnesteen op. Hjørnesteene i det hus, jeg er begyndt på, hedder tolerance, tilsyneladende ubekymret, ironisk distance og konfliktskyhed og peger på, at Grundtvigs jyske bonde med den oprejste pande, der blev formet af den jyske muld for 200 år siden, på en eller anden mærkelig måde lever videre i den danske folkesjæl. Han er det optimale – social, arbejdende, hvilende i sig selv – og derfor uden behov for at markere sig. Han lever i arbejderen, han lever i akademikeren, han lever selv i dronningen.

Derfor vil jeg afslutningsvis skitsere en royal fløj, hvor vi kan se dronning Margrethe – som uformel, ryger og udøvende kunstner. På sin sølvbryllupsdag stikker hun sit, i hvert fald om morgenen, meget lidt kønne hoved ud af vinduet, og møder folket, usminket – folkelig. Den norske Sonja ses i fjeldet med langrendsski, røde kinder og solbærsaft på termokanden. Friluftsliv er en dyd. Hu hej, hvor det går!

Måske er det sådan, at Sonja søger at spille rollen som forbillede, at gøre det der forbindes med høj moral og sund levevis, mens Margrethe er en af folket – som alle andre, på godt og

ondt. Netop derfor elsker danskerne hende. Den royale fløj i det danske hus adskiller sig tilsyneladende kun lidt fra resten, mens det norske er en tydeligere fløj, der søger at være et moralsk forbillede – folkelig, javel, men uden laster. Margrethe er jo nærmest inkarnationen af Janteloven når hun på sin turne i USA, antiryger paradiset, siger: Hvis der er et askebæger, ryger jeg. Underforstået – hun kunne ikke drømme om at kræve særbehandling, men heller ikke om at skjule noget, amerikanerne opfatter som en alvorlig last. Jeg tror at Sonja, hvis hun var ryger, ville ryge i smug – og aldrig, aldrig, sige det til en amerikaner!

Måske ryger hun med sin gode veninde Margrethe, hvem ved?

Læs mere i:

Gullestad, Marianne: *The art of social relations. Essays on Culture, Social action and Everyday Life in Modern Norway.* Scandinavian University Press. Oslo 1992.

Reddy, Prakash: *Sådan er danskerne.* En indisk antropologs perspektiv på det danske samfund. Grevas Forlag. Danmark 1991.

Silberbrandt, Henning: *Den danske syge. Kritik af dansk selvforståelse.* Hovedland. Danmark 1993.

Østergaard, Uffe: *Europas ansigter. Nationale stater og politiske kulturer i en ny, gammel verden.* Rosinante. København 1992.

JEANETT BJØNNES ER ANTROPOLOG OG FOR TIDEN PH.D.-STUDERENDE MED ET PROJEKT OM PROSTITUTION, KØN OG IDENTITET.